

Bánfi Szilvia – V. Ecsedy Judit

Széll Farkas könyvtáráról

Adalékok a könyvtár történetéhez

Lassan száz éve annak, hogy Széll Farkasnak, a neves könyvgyűjtőnek könyvtárát leánya, Széll-Kubelík Marianne a prágai Kulturális és Népművelésügyi Minisztériumnak felajánlotta megvételre. 2022-ben lehetőségünk nyílt a Cseh Nemzeti Könyvtár (Národní knihovna České republiky, Prága, a továbbiakban röviden: Prága NK) Levéltárában (Archiv) kutatni, ahol a Széll-könyvtár sorsára vonatkozó, figyelemre méltó iratokra bukkantunk.¹

A gyűjteményt létrehozó Széll Farkas életrajzi adatait csak röviden foglaljuk össze.² 1844-ben született Hódmezővásárhelyen. Nagypapa, Széll György és édesapja, Sámuel (1797–1871) is református lelkész volt, édesanyja, Bessenyei Anna (1817–1894) pedig Bessenyei György író István nevű testvérének unokája.

Debreceni és nagykőrösi református gimnáziumban végzett tanulmányai után jogot tanult és ügyvédi oklevelet szerzett. A bíróságok szervezését követően Széll Farkas előbb ügyvédként, majd 1878-tól állami szolgálatba lépve bíróként tevékenykedett. 1882-től a budapesti ítéltábla kinevezett bírója, 1891 és 1907 között a debreceni ítéltábla tanácselnöke volt. Jogászai működése mellett történeti, genealógiai és régészeti kutatásokat végzett, és ásatásokat irányított Közép- és Dél-Magyarországon. Tagja volt több tudományos társaságnak, a debreceni Csokonai-kör pedig elnökévé választotta (1895. április 20.). Verseket írt, amelyeket folyóiratokban és egy gyűjteményes kötetben adott ki. Rendszeresen publikált művelődés-, nyelv- és irodalomtörténeti, régészeti vonatkozású tudományos dolgozatokat, továbbá feldolgozta a debreceni büntetőjogi hagyományok történetét. Történeti, irodalomtörténeti forrásokat gyűjtött és adott ki, amelyek közül kiemelten fontosak például Csokonai, vagy anyai ági rokona, Bessenyei György hátrahagyott dokumentumai. Könyvtárában több mint 3000 kötet volt, közülük több ritka vagy egy-egy példányban fennmaradt nyomtatvány és kézirat. Könyvritka-

¹ Kutatásainkat Katařina Hekřdlová segítette, akinek ezúton is köszönetet mondunk.

² Széll életrajzával részletesen foglalkozott Lengyel Réka, amikor újra felhívta a figyelmet e páratlan gyűjtemény értékeire: LENGYEL Réka, *A visszanyert könyvtár; A Széll Farkas-gyűjtemény eldolgozásának lehetőségei a 21. században = Monokgraphia, Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára*, szerk. Nyerges Judit, Verók Attila, Zvara Edina, Bp., Kossuth, 2016, 472–478.

ságairól rendszeresen tudományos közleményekben számolt be.³ Bessenyoí⁴ Széll Farkas 1907-ig Debrecenben, majd haláláig, 1909-ig Budapesten élt.

Széll halála után könyvgyűjteményét bizonyára özvegye, Vály Mária (1850–1924) örökölte, haláláig az ő birtokában volt, róla pedig nevelt leányukra, Széll Marianne-ra (1880–1940) szállt. Marianne 1898-ban feleségül ment gróf Csáky Kálmán (1876–1943) földbirtokoshoz, de rövidesen elváltak. 1903-ban a cseh Jan Kubelík (1880–1940) hegedűművésszel kötött házasságot, és Csehországban telepedtek le. Nevelőanyja halála után Széll Farkas könyvgyűjteményét prágai lakásukban helyezték el. A könyvtár megszerzésének idején már súlyos adósságokkal küzdött a Kubelík család, ezért Marianne a gyűjteményt vételre ajánlotta a csehszlovák Kulturális és Népművelésügyi Minisztériumnak:

Tisztelt Kulturális és Népművelésügyi Minisztérium!

Apám, Széll debreceni és budapesti bírósági elnöktől tulajdonomban van (kb. 3000 kötetes) könyvtára. Jelentős, mert XV, XVI, XVII. századi és későbbi, irodalmi jelentőségű kiadványokról van szó. A könyvtár alapítója a magyar irodalom jelentős alakja G. v. Besse nyey [György] volt, aki szintén rokonom anyai ágon. Apám, aki szenvedélyes könyvgyűjtő volt, egész életében folytatta a könyvtár gyarapítását. A gazdag könyvtár ma is egyben van, egységet alkot Brockhaus lexikontól kezdve, a British Museum kiadványaival az egyik legjobb tudományos könyvtárnak számít. Sok unikum kiadvány mellett Amos Komenský⁵ egyik első nyomtatványát, egy sor pergamenre írt királyi jogokról szóló művet egészen 1200-ig visszamenőleg magába foglal. Több darabja rendszeresen szerepelt különböző világkiállításokon nagy figyelmet keltve, ugyanúgy, mint a régi jogi szövegek, amelyek apámnak egész életében tudományos társai és a tudása forrásai voltak. Még mindig kapok vételi ajánlatokat, különösen budapesti múzeumoktól, amelyek apám halála után mind arra törekedtek, hogy ez a könyvtár visszakerüljön Magyarországra. Családunknak e könyvtárra nincs szüksége, ezért ajánlom fel Csehszlo-

³ SZÉLL Farkas, *Ráolvasás és titokörzés = Századok*, 7(1873),72; SZÉLL Farkas, *Még egyszer Ráday Pál sírirata = Századok*, 7(1873), 296–300; SZÉLL Farkas, *Egy XVI-ik századi codex historiás énekei, Első közlemény = Századok*, 18(1884), 580–593, *Második közlemény = Uo.*, 662–679; SZÉLL Farkas, *Újabb adatok Komáromi Csipkés György Bibliájához = Magyar Könyvszemle*, 15(1890), 136–145; SZÉLL Farkas, *Magyar könyvesház, Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához = Magyar Könyvszemle*, ú. f. 1(1892/1893), 222–224; BESSENYEI György, *A bihari remete vagy A világ így megyen = Holmi*, kiad. Széll Farkas, Debrecen, Városi nyomda, 1894.

⁴ Széll Farkast eredeti, dukai és szentgyörgyvölgyi előneve helyett 1896-ban régi magyar nemessége épségben tartása mellett a „bessenyei” előnév adományozásával tüntették ki.

⁵ Ismertebb néven: Iohannes Amos Comenius.

vákiának megvételre, mert ez felel meg cseh férjemnek, Jan Kubelíknak, de elhunyt apámnak is, aki kedvelte a cseh népet és Prágát.

Abban az esetben ha a Csehszlovák állam nem tartana igényt e könyvtár megvételére, úgy engedélyüket kérném, hogy fel tudjam ajánlani külföldi érdeklődőknek is. A könyvtárról értesítettem D. Novák urat, a Múzeum igazgatóját,⁶ és külföldi tudományos személyiségeket is.

Mély tisztelettel,

Marianne Kubelíková, született Széll

Prágában, 1928. január 21.⁷

Széll Marianne levele apja gyűjteményének azokat a jellemzőit emeli ki, amelyek szerinte előnyösen befolyásolhatták a minisztérium vételi szándékát, vagyis inkább enciklopédikus értékeit hangsúlyozza, és emellett a legrégebbi kéziratos emlékeket és a cseh kultúra számára különösen fontos Komenský-nyomatványokat. A könyvtár legnagyobb értékét, hungarika jellegét – talán érthető módon – figyelmen kívül hagyja. Nem valószínű, hogy konkrét vételi ajánlattal fordult volna magyarországi könyvtárakhoz, bár abban igaza lehet, hogy Széll Farkas nyilván szívesebben vette volna, ha gyűjteménye itthon marad. Széll Farkas halálakor (1909) nevelt leányuk, Marianne már évek óta Csehországban élt második férjével, Jan Kubelík neves hegedűművésszel. Széll Farkas a jelek szerint családon belül akarta örökíteni könyvtárát, ezért számolnia kellett azzal, hogy gyűjteménye kikerül az országból.

Az örökös ajánlata után egy hónappal, 1928. február 23-án a csehszlovák Kulturális és Népművelésügyi Minisztérium a levelet továbbította a prágai Állami és Egyetemi Könyvtár vezetőségének azzal az utasítással, hogy alaposan ellenőrizzék, milyen állapotban van a könyvtár, és küldjenek javaslatot az árat illetően, valamint jegyzéket a felajánlott könyvekről.

Dr. Jaromír Borecký,⁸ az Állami és Egyetemi Könyvtár főigazgatója 1928. május 21-én jelentette a minisztériumnak, hogy dr. Pavel Bujnák⁹ felbecsülte

⁶ Személyét nem sikerült azonosítani, ilyen nevű igazgatója nem volt a prágai Nemzeti Múzeumnak, ld. VRCHOTKA, Jaroslav, *Privodce k jubilejnim vytavám 1818–1988*, Praha, Národní muzeum, 1968 (hozzátehetjük, hogy a Magyar Nemzeti Múzeumnak sem).

⁷ Prága NK Archiv, 10.130/28-IV (1928. január 21.). Truchlá Klára, a Cseh Nemzeti Könyvtár munkatársának fordítása, munkáját itt is köszönjük.

⁸ Dr. Jaromír Borecký (1869–1951) a prágai Károly Egyetemen klasszikus és keleti nyelveket és történelmet tanult, 1898-ben doktorált. 1890-től a prágai Egyetemi Könyvtárban kezdett dolgozni, 1920 és 1930 között az intézmény igazgatója. Nevéhez fűződik a cseh címleírási szabályzat kidolgozása, amely valójában az egyetemi könyvtári gyakorlat összefoglalása. Ld. <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/jaromir-borecky-11329>

⁹ Pavel Bujnák (1882–1933) irodalomtörténész, nyelvész, hungarológus, egyetemi tanár, fordító. Tanulmányait a pozsonyi evangélikus teológián folytatta 1900 és 1904 között. Az első világ-

a Széll-könyvtárat.¹⁰ A főigazgató Bujnák kiválasztását azzal indokolja, hogy a magyar irodalom és a magyar sajtó bibliográfiájának szakértője. Ketten szálltak ki Jan Kubelík lakására, ahol a gyűjtemény szekrényekben volt elhelyezve. A helyszínen megállapították, hogy a könyvtárnak cédulakatalógusa van, egy másik iratból az is kiderül, hogy ezeket a katalóguscédulákat könyv alakú dobozokban tartották.¹¹ Dr. Bujnák becslése a könyvtár méretéről a rendelkezésükre bocsátott, 3084 cédulát tartalmazó katalógus alapján:

Jogi művek	700 kötet
Történeti művek	1000 kötet
Magyar filológia	1300 kötet
Egyéb nyelvek	200 kötet
Kézirat	61 kötet
Különféle nyomtatványok (sematizmusok, jelentések, tankönyvek, kisnyomtatványok)	650 kötet
Összesen	3910 kötet

Számítása szerint egy átlagos értékű könyvet 60 cseh koronára lehet becsülni, a különösen értékes és ritka, vagy akár unikum könyveket a segédeszközök és a könyvtári katalógus nyilvántartása alapján javaslata szerint az alábbiak szerint lehet becsülni:

<i>Bujnák tételleírása</i>	<i>Becsült érték</i>	<i>Mai jelzete</i>
Komenský latin verse Rákóczi temetésére (unikum) ¹²	1500 Kč	66 C 39
Komenský <i>Vidit. svēt</i> [<i>Svēt viditedlný</i>], latin-német-magyar, Norimberk, 1708 (ritka) ¹³	1000 Kč	

háború után pedagógiai és filológiai végzettséget szerzett, 1924-től a Károly Egyetem magyar szakán docens. 1930-ban professzorrá nevezik ki, és ettől kezdve haláláig a prágai és pozsonyi magyar tanszék előadójaként működött. Első jelentős művét Arany Jánosról írta: *Ján Arany v literatúre slovenskej* címmel (Prága, 1924). Egyéb munkái a cseh–magyar kulturális kapcsolatokról szólnak. Ld. https://sk.wikipedia.org/wiki/Pavel_Bujn%C3%A1k és <https://adatbank.sk/lexikon/bujnak-pavel/>

¹⁰ Prága NK Archiv, 355/28 (1928. május 21.). Tárgy: M. Kubelíkova-Széll könyvtára, hivatkozás a 10130/28-IV. sz. iratra.

¹¹ Prága NK Archiv, 18.09.28 (1928. szeptember 18). A prágai Állami és Egyetemi Könyvtár vezetőségének a Nemzetgyűlés könyvtárához írt leveléből kiderül, hogy 13 könyvalakú doboz, amely kézírásos katalóguscédulákat tartalmaz. Eszerint a levél szerint ugyanis tájékoztatásul megküldik a katalógusdobozokat a Nemzetgyűlés könyvtárának, majd ezeket a katalóguscédulákat tartalmazó dobozokat postafordultával a Nemzetgyűlés könyvtárának igazgatója, a bibliográfus Zdeněk Václav Tobolka (1874–1951) visszaküldi az Állami és Egyetemi Könyvtárnak.

¹² *Musae Patakinæ*, Patak, 1652 (RMNy 2435). Prága NK példánya unikum.

¹³ *Orbis pictus*, Nürnberg, 1708, (RMK I. 1748). Prága NK állományában a Széll-könyvtárba tartozó példány nem található, két példány más provenienciával: 45 G 102 és 45 G 109.

<i>Bujnák tételleírása</i>		<i>Becsült érték</i>	<i>Mai jelzete</i>
3 Komenský (magyarországi kiadások)		1500 Kč	66 G 321 ¹⁴ 66 G 167 ¹⁵
<i>Perfetta e verid. relatione ... Nadasdi ... Zrinyi ... Frangepan</i> , 1671. (Ezt 1890-ben 100 Kč-ra értékelték.)		800 Kč	66 D 31
M. Manilii <i>Astronomicon</i> , Paris, 1679. (Brunet szerint <i>edition estimée</i> . ¹⁶)		500 Kč	66 D 188
Ranzanus, <i>Epitome rer. Hung.</i> , Tyrnav., 1579.		600 Kč	
Boethius, <i>Compl.</i> , Nürnberg 1688–1690, I–VI. köt.		1800 Kč	66 E 109 ¹⁷
Károli, <i>Biblia</i> , 1660. (nagyon ritka)		600 Kč	66 A 36
Lampe, <i>Hist. eccl. ref. in Hung. et Transylv.</i> , 1728.		400 Kč	66 G 333
Sándor, <i>Sokféle</i> , 1791–1800. (12 kötet, ritka)		5000 Kč	66 J 3/1–6 ¹⁸
<i>Der neu Leyenspiegel</i> , 1514. (nagyon ritka)		400 Kč	66 C 29
Péterffy, <i>Sacra concilia... in Regno Hung.</i> I–II., 1741–1742		600 Kč	66 B 33
Krekwitz, <i>Totius regni Hung. map. ut inf. descriptio</i> , Frankfurt, 1686.		500 Kč	66 H 53
10 unikális vagy ritka magyar nyomtatvány		6200 Kč	
144 kötet rendkívül ritka könyv	500 Kč	72000 Kč	
220 kötet ritka könyv	300 Kč	66000 Kč	
120 kötet az értékbecslő szerint egyenként	200 Kč	24000 Kč	
100 kötet első kiadású magyar nyomtatvány	100 Kč	10000 Kč	
382 kötet régi folyóirat	200 Kč	76400 Kč	
Különleges könyvek összesen		270 000 Kč	
Átlagos értékű könyvek (3000 kötet)	60 Kč	180 000 Kč	
Végösszeg		450 000 Kč	

A cím szerint kiemelt, legértékesebbnek tartott tételek ma már nem mind azonosíthatók a Cseh Nemzeti Könyvtárban lévő példányokkal, például nem található Komenský *Orbis pictus*ának nürnbergi, 1708-as kiadásából a Széll-gyűjteménnyel érkezett példány, Ranzanus *Epitome* című művének nagyszombati, 1579-es kiadása pedig egyáltalán nincs meg. Az unikumként jelölt, bár cím szerint meg nem nevezett Komenský-mű valóban, továbbra is unikum, ahogy a sárospataki fejedelmi nyomdában 1652-ben megjelent *Musae Patakinæ*, az erdélyi fejedelem fiának, Rákóczi Zsigmondnak halálára írt gyászversek gyűjteménye is. A „Károli, *Biblia*” címen felvett, ún. *Váradai Biblia* ugyan nem tartozik a legritkább kiadványok

¹⁴ *Eruditionis*, Debrecen, 1727.

¹⁵ *Janua... reserata aurea*, Lőcse, 1655 (RMNy 2581).

¹⁶ Jacques-Charles Brunet: *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*, Paris, Silvestre, 1842–1844, vol. III, 257–258.

¹⁷ Korábban az Akadémiai Könyvtár példánya.

¹⁸ 1791–1799-es évfolyamok.

közé, de legújabbán a részletes vizsgálata alapján ezt is unikumnak kell tartanunk, mert nyomtatása eltér a többi ismert példánytól.¹⁹

Dr. Borecký tájékoztatta a minisztériumot arról is, hogy a levéltári anyagok nem szerepelnek a becslésben, mert dr. Bujnák nem érzi magát elég kompetensnek ahhoz, hogy értékelje őket, ezért legjobb lenne, ha a becslésüket levéltári szakértőre bíznák. Régi dokumentumokról van szó, amelyek egy része nemcsak a magyar történészek számára, hanem a Cseh és a Magyar Királyság kapcsolata miatt számukra is igen értékesnek tűnik.

Ha a vásárlás megtörténik, akkor Borecký főigazgató azt javasolná, hogy a könyvtár a Prágai Állami és Egyetemi Könyvtárba kerüljön, mivel ennek magyar vonatkozásban észrevehető hiányosságai vannak, és itt különösen nagy az érdeklődés a jogi, történeti és magyar filológiai művek iránt. A duplumpéldányokat át kell adni a tudományos könyvtáraknak, mindenekelőtt a pozsonyi Comenius Egyetem Könyvtárának (ma: Univerzitná Knihnica, Bratislava), majd ezek után válogatva a brünni és olmützi könyvtáraknak.

Pavel Bujnák mint szakértő 450 000 Kč-ra becsülte a könyvtár értékét, a család azonban ennél jóval többre, egymillió körüli vételárra számított, amint ugyanebből az 1928. május 21-i levélből megtudni.

A vásárlás következő lépéseként még ugyanabban az évben, 1928. december 20-án a Kulturális és Népművelésügyi Minisztérium utasította a prágai Állami és Egyetemi Könyvtárat, hogy válogasson ki 50 000 Kč értékű könyvet, és első részletként, előlegként fizesse ki a tulajdonosnak.²⁰

Rövidesen a prágai Állami és Egyetemi Könyvtárba került a Széll-könyvtár, mert intézkedtek a gyűjtemény katalógizálása ügyében, egy gyakornokot jelöltek ki a feladatra. Branko Mesicki²¹ a Károly Egyetem Bölcsészettudományi Karának (Filozofická fakulta) könyvtári tanfolyamán vett részt, az Egyetemi könyvtárban egy hónapos kötelező szakmai gyakorlatot teljesített. Annak érdekében, hogy könyvtári tanulmányait folytathassa, és hazatérve hazájában szükség esetén oktatási vagy könyvtári szolgálatot végezhesen, két évig, azaz 1931 végéig a prágai Egyetemi könyvtárban kívánt dolgozni. Mesicki érdeklődő, szorgalmas dolgozó-nak bizonyult, nyelvtudása miatt – anyanyelvén kívül csehül és németül is tudott, és különösen jól ismerte a magyar nyelvet és irodalmat – alkalmasnak tűnt a feladatra. Alkalmazása végett a könyvtár vezetősége levélben fordult 1930. január

¹⁹ *Szent Biblia*, Várad–Kolozsvár, 1660–1661 (RMNy 2982). Erről lásd még: BÁNYAI Réka, V. ECSÉDY Judit, *A Váradai Biblia címlapváltozatai*, Bp., Marosvásárhely, Országos Széchényi Könyvtár, Teleki Téka Alapítvány, 2019, 30.

²⁰ Prága NK Archiv, 150.383/1928.

²¹ Branko Durde Mesicki (1894–1966) a szerbiai (vajdasági) Izbistván született, az első világháborúban Temesváron teljesített katonai szolgálatot. 1924-től szláv nyelvészetet tanult Prágában, a Károly Egyetemen. Középiskolai tanári diplomát szerzett, előbb folyóirat-szerkesztőként dolgozott, majd 1929-től az Egyetemi Könyvtárban, előbb önkéntesként, majd 1957-ig a prágai Egyetemi Könyvtárban dolgozott.

24-én a Kulturális és Népművelésügyi Minisztériumhoz, hogy engedélyezzék a munkák befejezéséig, 1931 végéig a havi 1000 Kč honoráriumot Mesicki részére.²²

Mesicki már részt vett a Széll–Kubelík-könyvtár értékelésében is, és nagy segítségére volt a helyi tisztviselőnek, a levéltári és könyvtári szolgálat főbiztosának, dr. Emil Černajnak.²³ Természetesen a könyvtár megvásárlása együtt járt annak katalogizálásával, bedolgozásával a bibliográfiai katalógusba. A gyűjtemény katalogizálása azért is sürgető – írja Černaj²⁴ –, mert ez iránt a magyar folyóiratokban megjelent cikkek jelentős közérdeklődést váltottak ki.²⁵

Úgy látszik, hogy Mesicki ügye szerencsésen és gyorsan elintéződött, mert amikor 1930. március 22-én dr. Černaj még egyszer áttekintette a Széll-könyvtárat, újabb értébecslésre került sor, Mesicki közreműködésével, aki az alábbi levélben részletezett eredményre jutott, illetve bizonyos javaslatokat tett. A könyvek nagy részének címlapjairól fotók készültek.

Dr. Emil Černaj aláírásával hitelesített 1930. március 22-i állásfoglalás Széll Farkasnak az Állami és Egyetemi Könyvtár által Jan Kubelíktől vásárlás céljából átvett könyvtára revíziójáról

A) Művek és kötetek száma

1) Széll könyvtára összesen 2859 művet tartalmaz 3924 kötetben.

Megjegyzés:

- a) a mű itt bibliográfiai egységet jelent, így ez a kisnyomtatványokra is vonatkozik, amelyek gyakran csak egy-két levelesek;
- b) Széll könyvtárában számos kolligátum található, amelyek az említett vonatkozásban számos bibliográfiai egységet tartalmaznak.

2) Az első pontban említett 2859 műből 108 kötetben 75 db hiányos nyomtatvány is található, így a teljes művek száma 2784 mű 3816 kötetre csökken. Megjegyzés: Hiányos munkák részben azok,

- a) amelyekből néhány kötet hiányzik, és azok, amelyeknél az egyes kötetek sem teljesek;

²² Prága NK Archiv 118/30.

²³ Dr. Emil Černaj (1885–1946) a prágai Német Egyetemen végzett 1918-ban, doktori értekezését filozófiából írta. 1919-től 1922-ig a prágai Egyetemi Könyvtárban dolgozott, majd a kassai Jogakadémia könyvtárában 1922-től 1929-ig. Ezután újra a prágai Egyetemi Könyvtárban dolgozott egészen 1944-ig. Már Kassán publikált könyvtári témájú munkákat, Prágában a levéltári és könyvtári szolgálat főbiztosa lett, 1940-től a könyvtár igazgatója.

²⁴ Prága NK Archiv 118/30

²⁵ A hazai szakfolyóiratokban ilyen tartalmú cikket nem találtunk, a napilapokban viszont valóban felbukkant a téma, például: *Széll Farkas nagy könyv- és kéziratgyűjteménye cseh kézre került = Magyarság*, 11, 124 (1930. június 3.); Darvas János, *Magyar könyvritkaságok, szlovenszkói érdekességek Széll Farkas könyvgyűjteményének prágai kiállításán = Prágai Magyar Hírlap*, 9, 2324 (1930. május 7.).

- b) olyan kötetek, amelyeknél csak a címlap vagy a tárgymutató egy része hiányzik, így a mű lényeges része nem sérült.
- c) A hiányos kötetek közé nem számítanak be olyan töredékek, amelyek csak néhány levélből állnak
- 3) Az első pont alatti összesített adat 126 kézíratos művet tartalmaz 131 kötetben. A kézíratos csoportban minden benne van, ami kézzel íródott, köztük a Széll-család 19. század első feléből származó jövedelmi és kiadási könyvei is helyet kaptak, de olyan füzetek is, amelyek verseket, illetve egyéb irodalmi részleteket tartalmaznak. Köztük mintegy 121 irodalmi értékkel rendelkező bibliográfiai egység található, ezek között legalább öt kiemelkedő jelentőségű kézirat. A Széll-könyvtár kézíratos részében zömmel a 17. és 18. század első feléből származó kéziratokról van szó, kisebb részben a 16. századból és csak egy kézirat származik még régebbi időkből.
- 4) A Széll-könyvtárban 1 db régi metszet cinkográfiai lemeze is található, árát dr. Josef Opitz²⁶ 30 Kč-ra becsüli.
- 5) A Széll-könyvtárban néhány Jan Kubelík személyére vonatkozó fénykép, feljegyzés is található külön borítékokban. Ezek nem szerepelnek a [Széll-könyvtárról készült cédula-] katalógusban.

B) A Könyvtár értéke

- 1) A Széll-féle könyvtár összértékét az egyes <nyomtatott és kézíratos>²⁷ művek 391 005 Kč-ra lehet becsülni.
- 2) Ebből az összegből a hiányos művek becsült ára levonandó, így a végösszeg 388 890 Kč.
- 3) A kéziratok árát 34 461 Kč-ra lehet becsülni. Megjegyzés: Az egyes művek értékbecslésének kulcsát az Egyetemi Könyvtár igazgatóságának rendelete határozta meg. Mivel a könyvek egy csoportjának az értéke 5 és 50 Kč között váltakozik, másoké viszont 100 és 150 között, így 60 Kč átlagárral lehet számolni. Nem volt lehetőség antikvár könyvjegyzékek vagy aukciós katalógusok használatára az árak becslésénél, mert ilyen segédeszközzel még a budapesti Stemmer cégnél²⁸ sem voltak elérhetők.

²⁶ Josef Opitz (1890–1963) cseh művészettörténész és mediévista. 1917 és 1923 között a prágai Károly Egyetem művészettörténeti tanszékén tanított, 1923-tól a prágai Állami és Egyetemi Könyvtárban dolgozott, 1942-től a prágai Nemzeti Múzeum történeti-régészeti osztályát vezette. 1946-tól Bajorországban élt. Ld. https://www.niederbayern-wiki.de/wiki/Josef_Opitz

²⁷ E két szó utólag kézzel beszúrva a gépelt szövegbe.

²⁸ Stemmer Ödön (1881–1961) jó nevű pesti antikvárius, aki üzleti kapcsolatban volt több, az újonnan létrejött Csehszlovákia területén alakult könyvtárral, és ellátta ezeket magyar vonatkozású könyvekkel.

Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy különben az antikvár és aukciós árak kikeresése még tovább húzta volna a könyvtár revízióját. Ezért nagyon is lehetséges, hogy egy könyvárverésen időnként egy-egy könyv magasabb áron kél el, mint ez a sommás értékelés. Tekintettel arra azonban, hogy a kötetek átlagértékét mindkét fél számára elfogadható összegben határozták meg, az ilyen esetek lehetősége nem változtat lényegesen a könyvtár értékelésében.

C) Általános vélemény a Széll-könyvtár jelentőségéről: A Széll-könyvtár – lényegét tekintve – szisztematikus egésznek alkot, amely a magyar kultúra fejlődésének szakirodalmát tartalmazza, és amely különösen a 17. század második felére,²⁹ gazdag válogatásban szolgáltatja a kortárs könyvtári anyagot. Így például a jozefinista politikai irodalom nagy mennyiségben képviselteti magát, nemcsak nagyobb lélegzetű munkákban, hanem brosúrákban és vitairatok formájában is, az akkori Magyarországon uralkodó irányzatokat bemutatva. Hasonló jelentőséggel bír az 1848-as forradalmi évhez kapcsolódó szakirodalom is. Megállapítják, hogy antikvár piacon sem lenne könnyű ilyen jelentőségű irodalmat ilyen teljességben megtalálni, ez indokolja, hogy a gyűjtemény értékét viszonylag magasabb összegben állapították meg.

D) A Széll-könyvtár eredeti katalógusának (jegyzékének) összehasonlítása a valós állapottal azt mutatta, hogy

- 1) olyan könyveket találtak, amelyekről nincs katalógus-cédula,
- 2) ugyanakkor a katalógusban (jegyzékben) szereplő számos tételhez nincs könyv. Ennek részben magyarázata lehet, hogy
 - a) a Széll-könyvtár eredeti katalógizálása során gyakran nem voltak következetesek az anonim művek esetében,
 - b) ha a könyveket eredetileg katalógizáló személy ismerte az anonim mű szerzőjét, gyakran annak neve alatt és a cím alatt is rögzítette.
 - c) sok kolligátumot találtak, amelyek egymással semmilyen kapcsolatban nem álló műveket tartalmaztak, de sok olyat is, amelyek korábban talán egy kolligátum részei voltak, de mára különálló tételek.

E) Könyvek válogatása a prágai Állami és Egyetemi könyvtár számára.

²⁹ Valószínűleg a 18. század második feléről van inkább szó.

F) Javaslat a teljes gyűjtemény megtartására a prágai Állami és Egyetemi Könyvtárban: Tekintettel arra, hogy a Széll-könyvtár szisztematikus egészet alkot, alulírott javasolni szeretné, hogy ezt a gyűjteményt ne osszák fel könyvtárak között, hanem teljes egészében őrizzék meg a prágai Állami és Egyetemi Könyvtárban, amelyben a régi magyar irodalom jelenleg hiányosan található meg.³⁰

Mesicki alapos és gyors munkát végzett, mert már két hónap alatt jó áttekintést szerzett a gyűjtemény egészéről. Nagy jelentőségű számunkra, hogy nem a többször felmerült, és itt az E) pont alatt is említett válogatás valósult meg, hanem az F) pont alatt leírt javaslat, hogy a teljes gyűjtemény maradjon a prágai Állami és Egyetemi Könyvtárban. Nagy szerencse, és részben Mesicki, részben dr. Černaj hozzáértését bizonyítja, hogy felismerték, a gyűjteményt egyben kell tartani, és hogy az akkori Állami és Egyetemi Könyvtárban lesznek a legmegfelelőbb helyen. Hogy végül a Minisztérium is így döntött, nagy részben az ő érdemük.

Mesicki személyéhez köthető tehát a Széll-könyvtár katalogizálása, és az ő kézírását őrzik a nagyalakú katalóguscédulák az egykori szerzői betűrendes „generálni katalógus” cédulái közt, a Cseh Nemzeti Könyvtár bibliográfiai katalógusában (ma szkennelve hozzáférhető).

A leírások 1930-tól kezdve készültek, a katalóguscédulák alján ott találni Mesicki kézjegyet és ugyanazt a szögletes keretben *Knihovna Kubelíkova (Szélllova)* feliratú bélyegzőt, amelyet az egyes könyvekbe is beütöttek. A könyvek leltározására az 1932-es évben került sor. Az akkor már *Knihovna Kubelíková-Széllová* néven nyilvántartott állományrész 333 darab kéziratot kötetét a 22-es számmal kezdődő jelzettartományba sorolták be, a 3350 nyomtatvány³¹ pedig a 66-tal kezdődő jelzetekre került.

Már a kéziratoknak a különféle, fent idézett jelentésekben szereplő száma is zavarba ejtő, hiszen ma 333 kötetes kéziratot tartunk számon a gyűjteményben – jöllehet ezek katalogizálása sem történt még meg. Ami a Széll-könyvtár eredeti, könyv alakú dobozokban elhelyezett cédulakatalógusát illeti, azt minden bizonnyal a könyvtárral együtt átszállították a prágai Állami és Egyetemi Könyvtárba, talán majd sikerül nyomára akadni.

³⁰ Prága NK Archiv, jelzet nélkül, csak a tékán az 1930-as év (1930. március. 22.)

³¹ A nyomtatványoknak ezt a számát adja meg a Széll-Kubelík-gyűjteménnyel foglalkozó szakirodalom: KUKUČOVÁ, Dagmar, BREDÁR, Julius, *Oddělení 66 – Knihovna Kubelíkova (Szélllova) = Rukověť tištěných knihovnických fondů Národní knihovny České republiky od prvotisků do konce 19. století*, ed. Vlasta Faltysová, Národní knihovna České republiky, Praha, 2006, 156–157. Ugyanez a közlemény változatlan formában: D. KUKUČOVÁ, J. BREDÁR, *Abteilung 66 – Bibliothek Kubelík (Széll) = Handbuch deutscher historischer buchbestände in Europa, Band 1.1, Tschechische Republik, Prag*, Teil 1., bearb. von Vlasta Faltysová, Pavel Pohlei, red. Claudia Blum, Hildesheim, Zürich, New York, Olms, Weidmann, 1999, 137–138; TRUHLÁ, Klára, *A Széll-Kubelík hagyatéak könyvtár = Prágai Tükör; Közéleti és kulturális lap*, 19(2011), 2. 47–50.

A Prágába került Széll-könyvtár korabeli értékelésével kapcsolatban különösen feltűnő, hogy milyen kevés figyelmet kaptak a kéziratok. A magyarországi kutatás éppen ezekre figyelt fel először, a Széll-könyvtárral kapcsolatos hazai közlemények elsősorban a kéziratokkal foglalkoztak,³² a nyomtatványok jóval kevesebb figyelmet kaptak.³³

*

A *Magyar Könyvszemle* 1910. évfolyama beszámol arról,³⁴ hogy 1910. év első negyedében ajándékozás útján a néhai Széll Farkas hagyatékából több irodalmi levél és analekta (főleg Sinai Miklósról³⁵ vonatkozó) került ajándékként a Nemzeti Múzeum Kézirattárába. Egy további megjegyzés szerint ugyanebben az évben özv. Széll Farkasné ajándékával a Múzeumi Levéltár anyagát gyarapította. Ezek tartalma a közleményben nincs részletezve, de az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában az analekták és latin, illetve magyar kötetes kéziratok között valóban nyomára akadunk azoknak a kéziratoknak, amelyek Széll Farkas hagyatékából (bizonyára szintén az özvegy intézkedésére) ajándékként kerültek be a gyűjteménybe.³⁶

Köztük Sinai Miklós könyvtárának eddig ismeretlen, a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárában lévőől³⁷ eltérő jegyzékére *Catalogus Librorum*

³² SZÉLL Farkas, *Egy XVI.-ik századi codex históriás énekei = Századok*, 18(1884), 580–593; KLANICZAY Tibor, *Magyar nyelvű verses kéziratok Csehszlovákia könyvtáraiban és levéltáraiban = A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei*, VII (1954), 3–4, Bp., MTA, 1955, 429–436; SZILÁGYI Ferenc, *Csokonai könyvtárának egy kötete a prágai Egyetemi Könyvtárban = Magyar Könyvszemle*, 91(1975), 164–174; SZILÁGYI Ferenc, *Bessenyei megtalálta „Ósholmi”-ja = Irodalomtörténeti Közlemények*, 94(1990), 256–271.

³³ Egy unikum nyomtatványról és annak nyomdászáról számol be WIX Györgyné, *Egy XVIII. századi „Typographia privata” = Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*, 1965–1966, Bp., 168–178; Berei Farkas Andrásnak, a prágai Nemzeti Könyvtárban található munkáiról ld. KNAPP Éva, *A lói tanács zabolázója, I. köt. Berei Farkas András vándorköltő élete és munkássága (1770–1832)*, 2. köt.: *Berei Farkas András munkáinak bibliográfiája*, Zebegény, Borda Antikvárium, 2007.

³⁴ *Magyar Könyvszemle*, ú. f. 18(1910), 170–171: *Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtárának állapotáról az 1910. év első negyedében*: „Ajándékozók voltak: Gulyás Pál, Mahler Ede, akik külföldi tudósok hozzájuk írott leveleit, néhai Széll Farkas, aki hagyatékából több irodalmi levelet és analektát (főleg Sinay Miklósról vonatkozókat) és Tettei Nándor, a ki néhány Kertbeny-levelet ajándékozott a Kézirattárnak” és „Ajándékaikkal Darányi Kálmán, dr. Miska Sándor, id. Szinnyi József, özv. Széll Farkasné és Tettei Nándor gyarapították a levéltár anyagát”.

³⁵ Sinai Miklós (1730–1808) történet és klasszikus irodalmak tanára Debrecenben, református püspök, könyv- és régiséggyűjtő.

³⁶ OSZK Kézirattár Analecta 5362: Sinai Miklós névnapjára, Analecta 5363: Sinai M. *Catalogus*, továbbá Quart. Lat. 2132, 2135–2141 és Quart. Hung. 1166 jelzeteken.

³⁷ Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára, R 509/3 jelzetten, címe *Catalogus librorum bibliothecae Nicolai Sinai professoris, 1804* = OTTOZI Eszter, *Egy Erasmus-kötet Sinai Miklós könyvtárából = Magyar Könyvszemle*, 109(1993), 323–333.

Sinayanus címmel.³⁸ Sinai Miklós e könyvjegyzéke tehát Széll Farkas tulajdonában volt, de mégsem a végső soron Prágába került Széll-könyvtárat gyarapította. A gyűjtőnek ezzel más szándéka volt, feltehetően úgy gondolta, hogy ennek helye a Nemzeti Múzeum Könyvtárában lenne. Feltételezhetjük ugyanis, hogy az özvegy férjének szándéka szerint ajándékozta e könyvjegyzéket és a másik, Sinaival kapcsolatos kéziratot a Múzeum Könyvtárának.

A könyvjegyzéket a szakirodalom nem ismeri. Első tétele *Béla Író deákja*, utolsó tétele *Vogt. Catalogus librorum variorum*. A 711 tételből álló jegyzék záradékát Sinai Miklós Lajos nevű fia írta alá, ezekkel a megjegyzésekkel:

N. B. Duplicatum van 61 darab. Ezek az én könyveim.

Ezenkívül a testvéreim, u. mint Ágnes néném vett 24 darab 28 fjt árát – Ferentz bátyám [...] 112 darabot 104 forintok árán, melyekkel nekem, minthogy én az egész bibliotécát 800 forinton vettem által, tartoznak az egyesség szerént. Sinay Lajos mk.

A másik, ugyancsak özv. Széll Farkasné által 1910-ben ajándékozott analecta kötet³⁹ Sinai Miklós névnapjára írt latin üdvözlő versek kéziratossá gyűjteménye 1779-ből. Szerzői debreceni professzorok, mint Budai Ézsaiás, Ferenczi Gábor, Kálmántzi János, Kandó Ferenc, Kotsis Ferenc, Kovács János, Makay István, Retsky János, Sándorfi József, Sárvári Pál, Sigmond Pál, Szendrei István és Zsoldos Márton. Tehát ez a tékában elhelyezett, 13 föliónyi levelet tartalmazó kézirat is, a fent említett könyvjegyzékkel együtt Széll Farkas halála után rögtön a Nemzeti Múzeum Könyvtárába került, és azóta is a magyar nemzeti könyvtár Kézirattárát gazdagítja.

A tékában az alábbi 13 latin nyelvű verses köszöntő található, az alábbi címeken:

- 1) Carmen Votivum quo celeberrimi ac clarissimi Viri Nicolai Sinai in illustri. Collegio REformatorum Debrecinensi Historiae universalis eloquentiae, nec non linguae Graecae prof[ess]oris solidissimi diem onomasticum, felicibus adesse auspiciis gratulatur Elias Budai.⁴⁰ Ad diem VIII. Iduum XI. Anno quo Pannon[us] ora VIros LI[ter]ans protae Vess[us] oLIVa neclan[us] DVras MILI. ante hores.
- 2) Carmen Votivum... gratulatur. Gabriel Ferenczi⁴¹ Poeta anno MDCCLXXIX. d. 6. Decembr.
- 3) Carmen Votivum... gratulatur Steph. Makay

³⁸ OSZK Kézirattár Analecta 5363, 8 fol.

³⁹ OSZK Kézirattár, Analecta 5362: Sinai Miklós névnapjára írt latin üdvözlő versek, 13 db közös mappában

⁴⁰ Budai Ezsaiás (1766–1841) bölcsélet- és hittudós, író, történész, református püspök.

⁴¹ A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1791-ben iratkozott be. Ld. <https://leveltar.drk.hu/online-kutatas/diaknevsor/1>

- 4) Carmen Votivum... gratulatur Retsky Johannes⁴²
- 5) Carmen Votivum... Franciscus Kandó⁴³
- 6) Carmen Votivum... Francisc. Kotsis⁴⁴ Poeta
- 7) Carmen Votivum... Ioannes Kovacs⁴⁵
- 8) Carmen Votivum... Iosephus Sandorfi⁴⁶ poeta
- 9) Carmen Votivum... Paulus Sárvári⁴⁷
- 10) Carmen Votivum... Paullus Sigmond⁴⁸
- 11) Carmen Votivum... Stephanus Szendrei
- 12) Carmen Votivum... Martinus Zsoldos⁴⁹
- 13) Carmen Votivum... Kálmánczi Joannes⁵⁰

Széll Farkas könyvtárában tehát eredetileg benne voltak ezek a Sinai Miklóssal kapcsolatos kéziratok, és halála után a Nemzeti Múzeum Könyvtárába kerültek. A Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtára foglalkozott azzal a gondolattal, hogy Nagy Gábor⁵¹ könyvtárát megvegye, különösen mivel a hírek szerint hozzá került Sinai Miklós hagyatéka. Végül azonban a vásárlásra mégsem került sor 1861-ben.⁵² Lehetséges viszont, hogy Széll Farkas Nagy Gábor hagyatéka révén jutott a fenti, Sinaival kapcsolatos kéziratokhoz, mint ahogyan Szilágyi Ferenc azt feltételezte, hogy az OSZK Kézirattárában lévő két Csokonai Vitéz Mihály bejegyzést tartalmazó könyv mégis Nagy Gábor gyűjteményéből kerülhetett be a könyvtárba.⁵³

Ojtozi Eszter számolt be arról, hogy a debreceni Egyetemi Könyvtár őrzi Erasmus *Enchiridion*jának egy 1699-ből való hallei kiadását Sinai Miklós könyvtárából, sajátkezű bejegyzésével.⁵⁴ Ifj. Révész Lászlótól tudjuk, hogy idősebb Teleki László grófnak szándékában volt megvásárolni Sinai egész könyvtárát, numizma-

⁴² A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1782-ben iratkozott be.

⁴³ A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1782-ben iratkozott be.

⁴⁴ A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1794-ben iratkozott be.

⁴⁵ A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1782-ben iratkozott be.

⁴⁶ A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1783-ban iratkozott be.

⁴⁷ Sárváry Pál (1765–1846), az első magyar nyelvű rajzkönyv írója, filozófia professzor Debrecenben, Arany János szeretett tanára.

⁴⁸ Sándorfi József (1767–1824) orvosdoktor, megyei főorvos, költő, lapszerkesztő, tagja a bécsi magyar írók, költők közösségének. A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1782-ben iratkozott be.

⁴⁹ A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1782-ben iratkozott be.

⁵⁰ A debreceni református kollégium anyakönyve szerint 1786-ban iratkozott be.

⁵¹ Nagy Gábor (1770–1861) debreceni ügyvéd, gyűjtő, Kazinczy Ferenc bizalmasa.

⁵² BERLÁSZ Jenő, *Az Országos Széchényi Könyvtár története*, Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 1981, 354.

⁵³ SZILÁGYI 1975, i. m. 172.

⁵⁴ OJTOZI 1993, i. m. 332–333.

tikai és metszetgyűjteményét, de ez végül mégsem történt meg, hanem könyvtára nagyobb része valószínűleg szétszóródott.⁵⁵

Nem ez volt az első alkalom, hogy Széll Farkas könyvtárából ajándékozás útján a Széchényi Országos Könyvtárba kerültek kéziratok. Az 1910-es ajándékozás előtt vagy harminc évvel, 1882. szeptember 28-án Széll Farkas a nemzeti könyvtárának ajándékozott tizenhárom kötetet, amelyekben Sárvári Pál, Budai Ezsaiás és Pézseli József az 1790–1820-as években a debreceni kollégiumban elhangzott előadásainak kéziratos lejegyzései találhatók Széll Györgytől és Széll Sámueltól, Széll Farkas nagyapjától, valamint apjától. Mindegyik kötet kötésének belsején az alábbi megjegyzés áll: „Széll Farkas úr ajándéka. Budapest 1882. sept. 28.” Közülük egy kötetben a „Georgii Szeel ab añ 1790 die 20 august”,⁵⁶ míg két kötetben a „Samuelis Szeel mpr.” tulajdonosi bejegyzés olvasható.⁵⁷ Az alábbi kéziratkötetek kerültek ekkor az OSZK tulajdonába:

I.N.D. Methodus Homiletica Prolegomenon. Inceptum ... 1793. die 12^a iobris hora 9^a vespertina. (228 fol., 4°)⁵⁸

I.N.D. Elementa Philoso. Naalis. Caput 1. De Corporibus in Genere. 27 fol-4-rét (Brevis De Aqua tractatio) (28 fol. 4°)⁵⁹

Antiquitates Hebraicae ad ductum Ikenii AE.R.S. MDCCLXXXI die 22ª Augusti per me Georggium Szeel (95 fol. 4°)⁶⁰

Physica Experimentalis tradita a 1816/7 per Cl. D. Paulum Sárvári. 64 fol-4-rét⁶¹

Theologia Moralis, per S. Rev. Esaiam Budai in I. Collegio H. C. Debrecinensi annus 1818 et 1820 publice proposita, descripta per S. Sz. 100 fol-4-rét⁶²

Systemata diversorum Christianae Religionis Coetuum, Prudentia Pastoralis, et Homiletica per S. Rev. Dominum Esaiam Budai in I. Collegio H. C. Debrecinensi annis 1820 et 1821 publice proposita descripta in rationem S. Sz. 131 fol.-4-rét⁶³

Historia Ecclesiasticae Periodus I, II, III, IV per S. Rev. Dominum Esaiam Budai in I. Collegio H.C. Debrecinensi anno 1819 Scholas-

⁵⁵ Ifj. Révész Imre, *Sinai Miklós és kora, Adalékok a XVIII. századvég magyar társadalomtörténetéhez*, Bp., Akadémiai, 1959, 259. Sinai egykori könyvtárának 20 kötetét őrzi a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára.

⁵⁶ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2140.

⁵⁷ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2132/1. és 3. kötetben.

⁵⁸ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2141.

⁵⁹ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2140.

⁶⁰ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2139.

⁶¹ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2138.

⁶² OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2137.

⁶³ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2136.

tico publice proposita descripta per publice S[amuelem] Sz[éll] 96, 70, 95, 74 fol.-4-rét⁶⁴

Theologia Ddogmatica, cum Historia eiusdem, per I. Rev. Dom. Esaiam Budai annis 1818 et 1819, in I. Collegio H. C. Debrecinensi proposita descripta et dedescribi curata per S. Sz. 194 fol.-4-rét⁶⁵

Historiae Universalis et Specialis Statuum Hispaniae, Galliae, Angliae, Germaniae, ac Hollandiae a Professore Cl. D. Josepho Péczeli, In I. Collegio H.C. add. Debrecinensi anno 1816/7 tradita, descripsit Samuel Széll mpr. Hist. Lit. Phys. Exeg. Stud. ao. Sch. 4-to. 84 fol.4-rét – latin nyelvű⁶⁶

Historia Univeersalis et Specialis Hispaniae, Galliae, Angliae, Germaniae ac Hollandiae tradita ao 1816/7 per C. Dom. Josephum Pézeli descripta per Samuelem Szeel Hist: Literat: Physic. ac Exeges. Stud. anno aet. Schol. 4.” 87 fol. – 4 rét – magyar nyelvű⁶⁷

Az 1882-es és 1910-es ajándékozások rávilágítanak arra, hogy Széll Farkas könyvtára még a Prágába kikerült gyűjtemény imponáns méreteinél is gazdagabb lehetett valaha. Az egykor Széll Farkas gyűjteményében lévő Sinai Miklós-kéziratok és a Széll Sámuel által lejegyzett Budai Ezsaiás- és Pézeli József-előadások azt, a már korábban megállapított tényt erősítik,⁶⁸ hogy Széll Farkas gyűjteménye különösen gazdag volt debreceni vonatkozású művekben. Könyvgyűjteményét a családtól ráhagyományozott könyvek alapozták meg, és szisztematikus gyűjtésével kiemelt fontosságú hungarika-könyvtárrá gyarapította. További kutatásaink egyrészt a beszerzési forrásul szolgáló hálózatra, a korábbi tulajdonosokra irányulnak, másrészt a mai nevén „Knihovna Kubelíkova-Széllova” könyvtár nyomtatvány-ritkaságaira.

Bánfi, Szilvia – V. Ecsedy, Judit

Data to the history of the Farkas Széll library

Farkas Széll (1844-1909) legal writer and judge of the Hungarian Supreme Court was one of the prominent book collectors of his age. His library of over three thousand volumes containing both manuscripts and printed books is especially outstanding as a Hungarica collection. After Széll's death, it was inherited by his daughter living in Czechoslovakia as the wife of the world-famous violinist Jan Kubelík. Marianne Széll-Kubelík decided in 1928 to offer the collection to the Czech Ministry of Culture for purchase. The authors follow the events until the Széll-Library was in fact purchased by the Ministry and deposited as a contiguous unit in the one-time State and University Library in Prague, today the National Library (Národní knihovna ČR). It belongs to the history of the library

⁶⁴ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2132.

⁶⁵ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2133.

⁶⁶ OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 2135.

⁶⁷ OSZK Kézirattár, Quart. Hung. 1166.

⁶⁸ SZILÁGYI 1975, i. m. 167 és LENGYEL 2016, i. m. 477–478.

that prior to these events certain precious literary manuscripts were donated to the Library of the National Museum, Budapest (today Országos Széchényi Könyvtár /National Széchényi Library) partly by Farkas Széll himself and partly by his widow.

As Farkas Széll spent most of his life and active career in Debrecen or its vicinity, the acquisition source of his book collection is mainly this area, therefore it is especially rich in books and manuscripts with relevance to Debrecen.

Farkas Széll's library is to be found and accessible in the Národní knihovna ČR in Prague as the separate collection „Knihovna Kubelíkova-Széllova”, being the largest Hungarica private collection abroad in public library.

Keywords: 19th century, library, book-collection, Farkas Széll, Hungarica, Debrecen, Národní knihovna ČR.